

Rezerwat przyrody

Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego

Mazowieckie rezerваты przyrody

Pierwsze działania mające na celu tworzenie rezerwatów przyrody w województwie mazowieckim podejmowano już w latach 30. XX wieku, kiedy powołano rezerwat Las Wawerski obejmujący m.in. teren dzisiejszego rezerwatu im. Króla Jana Sobieskiego. Po wojnie, w 1952 roku, w Nadleśnictwie Mińsk powstał rezerwat Jedlina z cennym stanowiskiem jodły pospolitej. W tym samym roku na terenie Nadleśnictwa Drewnica tą formą ochrony objęto fragment lasu mieszanego (rezerwat Dębina), a w samej Warszawie ustanowiono rezerwat im. Króla Jana Sobieskiego w dzisiejszym kształcie. Obecnie Mazowsze ze 189 rezerwatami przyrody o łącznej powierzchni blisko 19 000 ha jest rekordzistą w Polsce. Rezerваты są tworzone w celu zachowania najcenniejszych, mało zmienionych działalnością człowieka, zróżnicowanych ekosystemów. Najwięcej z nich w naszym regionie obejmuje obszary leśne, takie jak bory, łęgi, olsy i grądy. Inne chronią fragmenty nieuregulowanych koryt rzecznych, torfowiska (niskie, przejściowe, wysokie), utwory geologiczne, zbiorniki wodne, w tym m.in. jeziora, takie jak Szczawińskie, Czerniakowskie czy Drzezno, ale również ekosystemy półnaturalne – łąki, murawy, pastwiska. Rezerваты są także tworzone w celu ochrony stanowisk rzadkich gatunków fauny i flory, np. wiciokrzewu pomorskiego w rezerwacie Biele Chojnowskie, żółwia błotnego w rezerwacie Borowiec, ptaków siewkowych m.in. w 13 „wiślanych” rezerwatach.

Największym rezerwatem na Mazowszu jest położony w Warszawie Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego (ponad 903 ha powierzchni), chroniący rozległy kompleks leśny. Najmniejszym – Sadkowice, który został utworzony na części malowniczego wąwozu o powierzchni 0,9 ha, w gminie Solec nad Wisłą. Ochronie podlega tu unikatowe na Mazowszu stanowisko roślinności stepowej tzw. stepu kwietnego, z takimi gatunkami, jak len złocisty, aster gawędka, dzwonek syberyjski, zawilec wielkokwiatowy, wisienka stepowa.

Więcej informacji na temat mazowieckich rezerwatów przyrody można znaleźć w serwisie internetowym Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie <http://warszawa.rdos.gov.pl/rezerваты-przyrody>

Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego

Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego jest obecnie jednym z najliczniej odwiedzanych obszarów leśnych Warszawy. Ten duży kompleks, położony w dzielnicach Ursynów i Wilanów, na południu stolicy, szczególnie w weekendy odwiedzają tysiące osób spragnionych kontaktu z naturą. Zapewne większość odwiedzających rezerwat ceni ciszę, spokój i czyste powietrze tego obszaru, jednak nie bez znaczenia są również jego wysokie walory przyrodnicze. Z tego względu już w 1980 roku, dzięki staraniom ówczesnego Stołecznego Konserwatora Przyrody, Czesława Łaszka, Las Kabacki został objęty ochroną jako rezerwat przyrody.

Rezerwat Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego utworzono na terenie będącym pozostałością dawnych Lasów Chojnowskich, które porastały obszar pomiędzy Warszawą a Górą Kalwarią. W sąsiedztwie, na malowniczej, poprzecinanej jarami skarpie

Malowniczy wąwóz we wschodniej części rezerwatu

doliny Wisły znajdowała się wieś Kabaty. W przeszłości teren ten miał różnych właścicieli. Wraz z rozwojem Warszawy, w XVI wieku, rozpoczął się wykup okolicznych majątków rodowych drobnej szlachty przez dworskich notabli i możnowładców. W XVII i XVIII wieku obszar rezerwatu był częścią dóbr wi-

lanowskich, własnością Sobieskich, a następnie Potockich i Branickich. W 1938 roku, z inicjatywy prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego, Zarząd Miasta Stołecznego Warszawy wykupił ten teren od hr. Adama Branickiego. Pozwoliło to uniknąć modnej w okresie międzywojennym parcelacji lasów na cele budowlane i zachować go dla mieszkańców stolicy. Nadanie największemu w województwie mazowieckim rezerwatowi imienia prezydenta stanowiło uhonorowanie jego zasług, wśród których można wymienić również wykupienie gruntów w rejonie rezerwatu Olszynka Grochowska.

W okresie ostatnich 200 lat Las Kabacki był miejscem spacerów, przejażdżek konnych i polowań. W połowie XIX wieku do celów łowieckich na powierzchni 218 ha powstał zwierzyniec, w którym urządzano polowania. Pozostałościami zwierzynca są niewielkie, sztuczne zbiorniki wodne, które służyły jako pojniki dla zwierząt. W tym okresie drewno było intensywnie pozyskiwane głównie do celów opałowych i budowlanych.

Jednak najbardziej niekorzystne zmiany nastąpiły w pierwszej połowie XX wieku. Wówczas las wyci-

Typowe drzewostany rezerwatu

nano na wielohektarowych powierzchniach, a następnie sadzono głównie sosnę zwyczajną. O skali wyrębów świadczy zlokalizowanie bezpośrednio w lesie tartaku wyrabiającego ze ściętych drzew

Wiewiórka pospolita

sortymenty, czyli kłody o wymiarach zamówionych przez odbiorców. Naturalny ekosystem zmienił się. W miejsce królujących niegdyś dębów, lip, wiązów i grabów wyrosły posadzone przez człowieka sosny zwyczajne, które z czasem zaczęły dominować w drzewostanach. Dopiero po zakończeniu II wojny światowej zaczęło się zmieniać podejście do gospodarowania na tym terenie. Lasy uzyskały status specjalnych, stopniowo zmniejszano wycinkę i przyjęto większy niż w pozostałych lasach wiek, w którym można pozyskiwać drzewa np. 180 lat dla dębu i 150 lat dla sosny. Na pierwszy plan wysunęła się więc turystyczno-rekreacyjna funkcja tego obszaru.

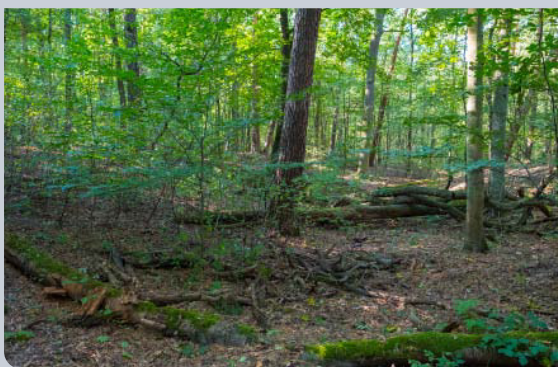
W 2016 roku Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie zatwierdził plan ochrony opracowany przez zarządzające terenem Lasy Miejskie – Warszawa. Jest to dokument (akt prawa miejscowego), obowiązujący przez kolejnych 20 lat, w którym zdiagnozowane zostały zagrożenia, przedstawione sposoby ich eliminacji oraz zapisane działania niezbędne do zachowania celu ochrony rezerwatu. Dodatkowo ustanowiona została otulina, w której obowiązują szczególne zasady zagospodarowania. Większość działań ujętych w planie ochrony ukierunkowana jest na wspieranie naturalnych procesów regeneracji lasu po dawnej działalności człowieka.

Podczas prac badawczych przeprowadzonych na potrzeby ustanowienia planu ochrony w rezerwacie

odnotowano około 220 gatunków roślin, w tym 60 gatunków drzew i krzewów, ponad 140 gatunków roślin zielnych oraz 17 gatunków mchów. Wśród roślin objętych ochroną gatunkową występują tu m.in. lilia złotogłów oraz miodownik melisowaty – roślina o niewielkich biało-różowych kwiatach, których płatki, podobnie jak liście, mają właściwości przeciwbakteryjne i przeciwgorączkowe.

Ciekawy jest również świat fauny rezerwatu z bogactwem ptaków. Występują tu gatunki, takie jak: muchołówka mała, ortolan, jastrząb, myszołów, krogulec, kruk, dzięcioły: czarny, duży i średni, notowane były również: kobuz, trzmiełojad oraz muchołówka białoszyja. Lokalne obniżenia terenu, charakteryzujące się dużą wilgotnością, zamieszkują nielicznie reprezentowane płazy i gady. Wśród ssaków często spotykane są lisy, łasice, wiewiórki, sarny i dziki, rzadziej jeże, kuny i borsuki.

Zarządzający rezerwatem realizuje szereg różnorodnych działań z zakresu ochrony czynnej, mających na celu zapobieganie zagrożeniom zdiagnozowanym w ramach prac nad planem ochrony. Jednym z priorytetów jest stopniowe usuwanie gatunków

Grąd subkontynentalny

obcych (czeremcha amerykańska, robinia akacjowa, dąb czerwony i klon jesionolistny) i niezgodnych z siedliskiem (sosna zwyczajna). Prowadzone są także działania mające na celu doprowadzenie do różnicowania wiekowego i przestrzennego drzewo-

stanów, co przełoży się na wzrost odporności lasu na czynniki abiotyczne, takie jak silne wiatry i związane z tym wiatrołomy, intensywne opady śniegu powodujące tzw. śniegołomy, nadmiar i niedobór wody, ale również choroby grzybowe i zagrożenia

Dzięcioł czarny

związane z masowym pojawem (gradacją) owadów. Odbudowa odpowiedniej struktury drzewostanu i wzmocnienie procesów naturalnych wymaga usunięcia niektórych drzew. Trzeba jednak pamiętać, że te na pozór drastycznie wyglądające prace, to zabiegi ochronne, efektem których w dłuższej perspektywie czasowej będzie stopniowe odradzanie się lasu w postaci cennego grądu tj. wielogatunkowego lasu dębowo-lipowo-grabowego. Działania tego rodzaju zostały już rozpoczęte i będą kontynuowane w ko-

lejnych latach. Usuwane będą indywidualnie wybrane drzewa, a na niewielkich powierzchniach zostaną wprowadzone gatunki zgodne z siedliskiem, których

Szlak pieszo-rowerowy

obecnie w rezerwacie jest już niewiele (m.in. dęby, lipy i wiązy). Reszta terenu będzie pozostawiona do odnowienia drzewostanu w sposób naturalny.

Poza walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi, Las Kabacki ma również duże znaczenie społeczno-kulturowe. Przed II wojną światową to prawdopodobnie w jednostce wojskowej na terenie dzisiejszego rezerwatu dzięki pracy polskich matematyków odkodowano szyfr Enigmy (niemieckiej maszyny szyfrującej). Podczas wojny natomiast schronienie znajdowali tu członkowie polskiego państwa podziemnego. To także tutaj 9 maja 1987 roku rozbił się samolot pasażerski Kościuszko ze 183 osobami na pokładzie. Dzisiaj na terenie rezerwatu znajduje się pamiątkowy głąz z tablicą informującą o miejscu katastrofy.

Położenie rezerwatu w granicach dużej aglomeracji miejskiej sprawia, że jest to atrakcyjne miejsce dla jej mieszkańców. Codziennie rzesze turystów mają możliwość poznawania walorów przyrodniczych i kulturowych tego miejsca, korzystając z wyznaczonych, oznakowanych, wyposażonych w tablice edukacyjne szlaków o łącznej długości ponad 33 km.

Trzeba jednak pamiętać, że w rezerwacie obowiązują pewne zasady mające umocowanie w prawie. Nie wolno tutaj m.in. schodzić z wyznaczonych szlaków, niszczyć roślinności, płoszyć dzikich mieszkańców rezerwatu, poruszać się pojazdami mechanicznymi, jak również wprowadzać psów. Ten ostatni wymóg często nie znajduje zrozumienia wśród mieszkańców, którzy traktują najwyższą formę ochrony przyrody, jaką jest rezerwat przyrody, jak zwykły skwer czy też park miejski. Psy samą swoją obecnością,

Traszka zwyczajna – rzadko spotykany mieszkaniec rezerwatu

zapachem powodują niepokój wśród mieszkańców lasu. Niszczą również ptasie lęgi, zagryzają drobne zwierzęta, o czym spacerujący właściciel może nie wiedzieć. Pomimo dużej liczby koszy na śmieci wciąż występuje także problem związany z koniecznością sprzątania rezerwatu.

Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego jest cennym obiektem przyrodniczym, wyjątkowym w Europie. Rzadko która stolica może poszczycić się tak dużym obszarem chronionym w swoich granicach. Realizacja działań wynikających z planu ochrony, ukierunkowanych na zachowanie przyrody m.in. dla przyszłych pokoleń, wymaga zrozumienia społecznego. Pozostaje pytanie czy w warunkach wzrastającej liczby odwiedzających oraz intensywnie rozwijającego się miasta mieszkańcy gotowi są pomóc w dbałości o ten cenny teren i przystać na ograniczenia w jego korzystaniu.

Wydawca:

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie

e-mail: warszawa@rdos.gov.pl

www.warszawa.rdos.gov.pl

Teksty:

Sławomir Bełko, Marcin Kalbarczyk

Korekta merytoryczna:

Adam Dmoch, Marcin Kalbarczyk, Arkadiusz Zakrzewski

Koordinacja projektu:

Agata Antonowicz

Fotografie:

Łukasz Olszewski, Marcin Kalbarczyk,
Archiwum RDOŚ w Warszawie

Projekt i skład:

Łukasz Olszewski

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

Publikacja dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
www.wfosigw.pl

ISBN 978-83-64923-16-6

Rezerваты przyrody w Warszawie

Jednym z elementów wyróżniających Warszawę spośród innych dużych miast Europy i świata jest bogactwo przyrodnicze, znajdujące odbicie m.in. w rekordowej liczbie rezerwatów przyrody. W granicach stolicy ustanowiono 12 rezerwatów przyrody, w obrębie których ochronie podlega powierzchnia około 1747 ha: Bagno Jacka (najmniejszy – 19,45 ha), Jezioro Czerniakowskie, Kawęczyn, Las Bieleński, Las Natoliński, Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego (największy – 903 ha), im. Króla Jana Sobieskiego, Ławice Kiełpińskie, Morysin, Olszynka Grochowska, Skarpa Ursynowska i Wyspy Zawadowskie. Tuż za granicami Warszawy znajdują się także takie rezerваты, jak Kalinowa Łąka, Łosiowe Błota czy Stawy Raszyńskie.

Ochrona stołecznych rezerwatów niesie ze sobą wiele wyzwań. Położenie w granicach dużego miasta stwarza coraz więcej zagrożeń, których eliminacja niejednokrotnie jest trudna do realizacji i często wymaga kompromisów pomiędzy oczekiwaniami społecznymi a ochroną przyrody sensu stricto. Postępująca zabudowa terenów wokół rezerwatów, coraz większa presja mieszkańców szukających wytchnienia od miejskiego zgiełku, zanieczyszczenie środowiska oraz niekorzystne zmiany stosunków wodnych spowodowane rozwojem miasta, to tylko niektóre z nich. Jednym z istotnych elementów ochrony tych najcenniejszych fragmentów środowiska jest świadomość walorów przyrodniczych i ograniczeń wynikających z konieczności ich ochrony przez korzystających z tych terenów. Pamiętajmy o tym, że rezerваты przyrody są obok parków narodowych najwyższą formą ochrony przyrody. Przed wejściem na ich teren upewnijmy się, czy zostały udostępnione i w jakich miejscach można się po nich poruszać. Uszanujmy ich mieszkańców. Dzięki temu będziemy mogli cieszyć się unikalną przyrodą znajdującą się na wyciągnięcie ręki, mając swój osobisty wkład w jej ochronę.

Rezerwat przyrody

Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego

Data utworzenia: 1 września 1980 r.

Powierzchnia rezerwatu: 903,6 ha

Powierzchnia otuliny rezerwatu: 1076,2 ha

Cel ochrony: zachowanie wartości społecznych i krajobrazowych Lasu Kabackiego, będącego cennym składnikiem środowiska przyrodniczego miasta stołecznego Warszawy

Charakterystyczne zbiorowiska roślinne: grąd subkontynentalny, łąg jesionowo-olszowy

Wybrane gatunki zwierząt: rzekotka drzewna, padalec zwyczajny, dzięcioł czarny, dzięcioł duży, dzięcioł średni, muchotłówka mała, sowa uszata, borsuk, sarna, dzik, kuna leśna

Wybrane gatunki roślin: lilia złotogłów, miodownik melisowaty, koniczyzna dwukłosa, konwalia majowa, widłak goździsty

Forma udostępnienia: ruch pieszy i rowerowy po wyznaczonych szlakach

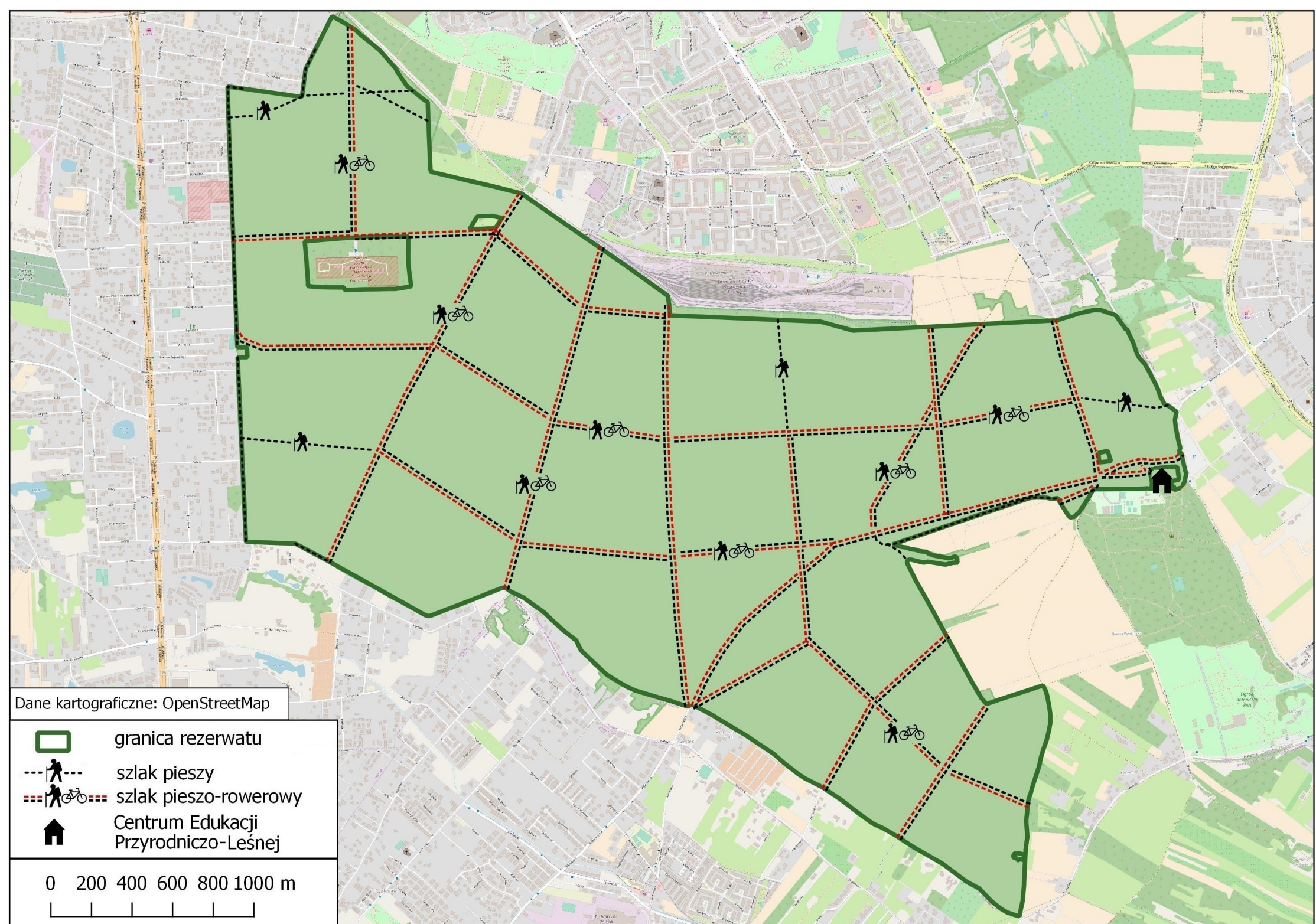
Zarządzający: Lasy Miejskie – Warszawa

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

Publikacja dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Warszawie, www.wfosigw.pl

ISBN 978-83-64923-16-6

Dane kartograficzne: OpenStreetMap

- granica rezerwatu
- szlak pieszy
- szlak pieszo-rowerowy
- Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej

